

Picasso i el Pirineu

Més que cap altre pintor, anomenat *pintor de la realitat*, Picasso reacciona a tot el que l'envolta.

Cada una de les seves obres és una resposta a una cosa que ha vist, que ha sentit, que l'hagi sorprès i commogut. És així que Jacques Prevert contestava a Brassai quan, el dimarts 12 d'octubre del 1943 en el taller de Picasso, miraven una de les seves pintures i li afirmava: "No hi ha res de gratuït en aquesta obra...Tot està inspirat per la realitat".

Aquesta relació entre l'obra de Picasso i la realitat pot sorprendre, quan molta gent davant una obra de Picasso es demana què representa, i recordo sempre el que Ambroise Vollard explicà: "Picasso ha fet de mi un dels retrats més importants". Aquesta tela, de l'època cubista, és avui en un museu de Moscou.

Picasso i el Pirineu

Fa uns quants anys el doctor Francesc Fontbona va fer a Andorra una conferència sobre Picasso al Pirineu en què parlava de les seves estades a Gósol i a Ceret.

He agafat com a títol *Picasso i el Pirineu* però no sóc capaç de parlar de Gósol com la Jèssica Jaques ni de Ceret com la Josefina Matamoros. També vaig dir al Toni Pol que invités aquestes dues expertes per parlar de Picasso a Gósol i a Ceret.

Picasso, l'urbanita, va estar físicament a dos pobles del Pirineu: a Gósol, amb Fernande Olivier (1906), i a Ceret amb Fernande Olivier (1911) i amb Eva (1912-1913).

Però un tercer lloc del Pirineu hauria de figurar en la llegenda de Picasso, és Andorra. Intentaré d'explicar-ho seguidament.

Abans voldria també donar les gràcies a

Antoni Ubach i Mortés, exconseller del Govern d'Andorra d'Educació i Cultura, de Treball i Benestar social

Picasso. *Bois de Gósol*. Gósol, 1906. Fusta de boix tallada amb restes de pintura roja i negra i inscripcions il·legibles. Musée Picasso, París

Picasso. *Vista de Gósol*. Gósol, 1906. Gouache i guix negre sobre paper. Musée Picasso, París

la néta de Frankie Haviland-Burty i de Josefina Laporta, que viu a Andorra des de sempre, que m'ha permès entrar en la intimitat de Picasso i fer-me una composició del personatge i arribar a la conclusió de l'existència del país dels contrabandistes.

A mitjan anys seixanta, era estudiant a París i vaig llegir en el Picasso d'André Fermigier "cette volonté classique s'affirme ou se purifie au cours du séjour que Picasso fait en 1906 a Gósol, petit village d'Andorre aux confins de la Catalogne".

A l'inici dels anys setanta vaig tenir l'honor de poder parlar amb el Sr. Fermigier. Ens vàrem veure dos cops als

despatxos de *Le Monde*, al Boulevard des Italiens. En la primera reunió li vaig indicar que Gósol no era un poble d'Andorra i em va contestar d'una manera abrupta: "Mon garçon, je ne sais pas ou est Andorre, ou Gósol, si j'ai écrit ce que j'ai écrit c'est parce que Monsieur Picasso me l'a indiqué".

Em vaig quedar tan estupefacte de la resposta que vàrem continuar parlant d'en Courbet, del qual havia escrit una biografia. També li vaig demanar una altra reunió en què m'expliqué el que Picasso havia dit en relació amb el seu sojorn a Gósol i em digué que cada vegada que Picasso parlava de Gósol només s'esplaiava sobre els contrabandistes, però que ell, com a crític d'art, pensava que el sojorn a Gósol havia canviat Picasso: que a partir de Gósol els problemes estrictament formals, que li importaven tan poc fins aleshores, esdevindrien la seva principal preocupació l'hivern 1906-1907.

En el curs d'aquesta conversa descobreixo l'existència de *Paysannes d'Andorre*, dibuix a la ploma que es troba a l'Art Institute de Chicago.

A final dels anys setanta puc llegir el llibre de Fernande Olivier *Picasso et ses amis*. En el capítol "Picasso en Espagne" diu: "Dans un village catalan, au dessus du Val d'Andorre, a Gósol, il vecut plusieurs mois, travaillant régulièrement, se portant mieux".

A partir d'aleshores, tot i continuar estudiant l'obra de Picasso, intento percebre el sentit d'aquesta relació fantasiosa entre Gósol i Andorra.

Malgrat moltes especulacions sóc incapaç de trobar l'explicació raonable per què Gósol està associat a Andorra.

Però més el temps passa, més m'adono que el sojorn a Gósol és cabdal en l'obra de Picasso.

Alfred Bara és el primer que fa una exposició que permet entendre millor la cronologia de les obres de Gósol.

Pierre Daix defensa la importància de Gósol no solament en l'obra de Picasso sinó en la

persona de Picasso, i m'explica l'anècdota següent: un editor de Barcelona tradueix a l'espanyol la primera edició del seu *Picasso*; demana a Picasso el permís d'anar a presentar el llibre a Barcelona i aquest l'hi dóna però li demana d'anar a Gósol i collir flors i plantes (estem en els anys seixanta). Quan Pierre Daix arriba a Barcelona diu al seu editor que ha d'anar a Gósol i aquest li diu que no és possible perquè la carretera està en mal estat. Com que Pierre Daix havia anat a Barcelona amb el seu DS (Citroën) li diu que ho poden intentar. Van a Gósol. Pierre Daix diu que segurament el seu cotxe va ser el primer cotxe que va anar a Gósol i arreplega les herbes i les plantes de Gósol que es van quedar penjades en el taller de Picasso fins a la seva mort.

Richardson, que trobà les cartes de Casanovas i que és qui millor ha explicat per què Picasso va a Gósol i com viu la seva estada....

Palau i Fabre, que està convençut que Gósol trenca el període clàssic i que comença el nou Picasso...

Cirici i Pellicer, que també defineix el període fins a Gósol com *Picasso abans de Picasso*.

Jèssica Jaques defineix l'estiu 1906 a Gósol com *l'estiu per la modernitat*.

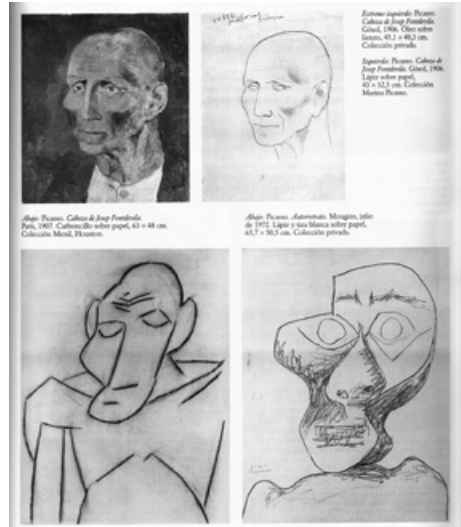
Les fustes de Gósol, tres escultures de boix que només es coneixen després de la mort de Picasso, permeten d'entendre millor que a la meitat de l'estada a Gósol Picasso es passa al primitivisme, que li permet d'assolir l'essència de la cara, del cos, de la feminitat...

Picasso trenca l'harmonia del cos de Fernande Olivier (*Grand nu rose*) i redueix la cara en una màscara, totalment inexpressiva però rigorosa en els volums i en la seva arquitectura. És el gran pas fins a *Les Demoiselles d'Avignon* i les escultures primitivistes de 1908 i del 1930.

Les Paysannes d'Andorre són de la primera meitat del sojorn a Gósol, són clàssiques.

El 1993, mossèn Ballarín va a fer de vicari a Gósol. Com que coneixia la meua preocupació per la relació picassiana entre Gósol i Andorra, m'ajudà a investigar sobre el tema i un dia parlant amb una senyora gran de Gósol, vam trobar la solució al nostre enigma.

Aquesta senyora, a la pregunta de Ballarín, que li demanava si Picasso havia anat a Gósol per cuidar-se de la tisi, li contestà: "Si estava malalt no era pas de tisi; el mal que patia

A l'esquerra a dalt: Picasso. *Cap de Josep Fontdevila*. Any, 1907. Carbonet sobre paper, 63 x 48 cm. Col·lecció Menil, Houston.

A la dreta a dalt: Picasso. *Cap de Josep Fontdevila*. Gósol, 1906. Oli sobre llenç. Col·lecció privada.

A l'esquerra a baix: Picasso. *Cap de Josep Fontdevila*. París, 1907. Carbonet sobre paper. Col·lecció Menil, Houston.

A la dreta a baix: Picasso *Autoretrat*. Mougins, juliol de 1972. Llapis i guix blanc sobre paper. Col·lecció privada.

Picasso. Autoretrat, 1906. Oli sobre tela muntada sobre fusta. Nova York, The Metropolitan Museum of Art

era mal de dones". Parlant de les dones d'Andorra, li explicà que aquestes *andorranes* no eren d'Andorra, sinó que eren les dones dels contrabandistes, car a Gósol anomenaven els contrabandistes *andorrans*. Així quedava clar que les *Paysannes d'Andorre* eren, com diu molt bé Jèssica Jaques, pageses de Gósol i dones de contrabandistes.

La fal·lera de Picasso pels contrabandistes li fa imaginar un món mític: Andorra, le Val d'Andorra, Vallée d'Andorra, paradís dels contrabandistes, Picasso esdevé un contrabandista, esdevé un andorrà.

La carta d'Appolinaire adreçada "aux Andorrans" és clara.

Però a l'inici del segle XXI tenim una nova confirmació d'aquesta metamorfosi de Picasso i Fernande en *andorrans*. El 1992 es firma un acord entre França i Rússia que va permetre repatriar a França, nou anys després, el 2001, dossiers que havien estat agafats pels alemanys els anys 1940 al despatx de la policia francesa (Prefecture de Police, Sureté Nationale). En

aquests arxius Pierre Daix i Armand Israel troben els dossiers de la Prefecture de Police de Pablo Picasso i publiquen el 2003 un llibre que analitza aquests dossiers. A la pàgina 32 d'aquest llibre hi ha la reproducció de la fitxa en què figuren les adreces de Picasso a París i els llocs d'estiueig. La primera ratlla de la fitxa és: "1905, 13 Rue de Ravignan, Hollande (quelques semaines). Gosol, Vallée d'Andorre, Pyrénées Espagnole (fin de 1905, debut de 1906)".

Pierre Daix m'explicà que, com tots sabem, l'estada a Gósol fou del maig a l'agost de 1906 però certes peces fetes a Gósol estan datades per Picasso, en particular *Tête de femme au chignon* (ZI332) i *Zervos* el 1905, i que d'altra banda aquesta fitxa de policia va ser redactada després de 1916 (segurament els anys 1920), perquè el 1907 hi figura "Avignon?", informació que fa referència a *Les Demoiselles d'Avignon*, però aquestes obres foren conegudes pel públic amb aquest nom quan foren exposades per primer cop el 1916, és doncs impossible que aquesta fitxa fos

Picasso. L'harem. Gósol, primavera estiu de 1906

redactada a partir del 1905. De més el primer informe policial de Picasso a París és del segon viatge a París el 1901 (primavera-hivern 1901), on va viure al 130 *tier* Boulevard de Clichy amb els seus amics Pallarés i Manolo Hugue i on va tenir, a partir del 6 de juny 1901, la seva exposició *Vollard*, organitzada per Pere Mañach. I és a causa de la relació amb Pere Mañach a qui la policia de París considerava anarquista, que es vigila el 130 *tier* Boulevard de Clichy i que es fa el primer informe de policia conegut sobre Picasso. Aquest informe, del 1901, així com tot l'episodi de l'art ibèric de 1906 i 1907 no figuren en aquesta fitxa.

Aquests fets fan pensar a Pierre Daix i a Armand Israel que aquesta fitxa fou redactada després del 1916 i que una part de la informació, en particular la de Gósol (1905-1906), correspon a declaracions del mateix Picasso a la policia.

Aquí tanquem el cercle que comença amb el "Gosol, petit village d'Andorre, aux confins de la Catalogne" del Picasso d'André Fermigier; que continua amb "Dans un village catalan, au dessus du Val d'Andorre, a Gosol, il vecut plusieurs mois". "Val d'Andorre" correspon sense cap dubte a l'òpera còmica de Fromental Halévy de 1848. I continua amb *Les Paysannes d'Andorre* que Jèssica Jaques, diu, amb raó, que són pageses de Gósol i que Daix, Boudaille i Rosselet qualifiquen en el seu catàleg raonat de "L'épanouissement clàssique a Gosol". Continua amb la descoberta per mossèn Ballarín que els contrabandistes de Gósol eren coneguts com *els andorrans*. I acaba amb la fitxa de la policia en què sembla que a indicació del mateix Picasso situen Gósol a la "Vallée d'Andorra".

Perquè tanquem el cercle, perquè André Fermigier ens informa que Picasso relacionava Gósol amb els contrabandistes, que els contrabandistes eren coneguts a Gósol com els andorrans, que tant Fernande Olivier com Picasso situen Gósol a Andorra. Podem raonablement pensar que Picasso, Fernande, Appolinaire van crear un país: Andorre, Val d'Andorre, Vallées d'Andorre, que era el país dels contrabandistes i que es van identificar amb els contrabandistes, és a dir amb els andorrans.

Crec molt sincerament que hauríem de fer admetre el mite d'Andorra i dels contrabandistes en la llegenda picassiana.

Picasso. *Retrat de Gertrude Stein*. París primavera i estiu de 1906

